

UNIVERSITATEA CREȚIN "DIMITRIE CANTEMIR"

SJA

Facultatea de
**Științe Juridice și
Administrative**

COORDONATORI

CONF.UNIV.DR. M D LINA TOMESCU

LECT.UNIV.DR.

LECT.UNIV.DR.

ALICE ZDANOVSKI

VICTORIA CRISTEAN

LEGEA ÎN RESPECTUL FAȚ DE LEGE ÎN STATUL DE DREPT

*LUCRĂRILE
CONFERINȚEI TINERILOR
EDIȚIA I- 2012*

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**LEGEA ȘI RESPECTUL FAȚĂ DE LEGE ÎN STATUL DE
DREPT. Conferință (2012 ; București)**

**Legea și respectul față de lege în statul de drept :
lucrările conferinței tinerilor : București, 3 aprilie 2012 /**

coord.: Mădălina Tomescu, Alice Zdanovschi, Victoria
Cristean. - București : Pro Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-719-2

I. Tomescu, Mădălina (coord.)

II. Zdanovschi, Alice Maria (coord.)

III. Cristean, Victoria (coord.)

34(063)

DREPTUL MINORITĂȚILOR NAȚIONALE LA IDENTITATE ETNICĂ

Olteanu Mădălina Alina

*Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”
Facultatea de Științe Juridice și Administrative
Specializarea Drept, anul III*

Profesor îndrumător: Lect.univ.dr. Agata Mihaela Popescu

Abstract: One of the biggest problems of humanity, still unsolved, is the national identity of ethnic minority groups. The strongest feature of the ethnic group is the sense of identity with a common cultural tradition, that includes language, customs and religion. Compared with dominant groups of a country, minorities varies by: relative size, different traits, multiple purposes, obstacles that the dominant group put in the way of the achievement of their purpose.

In our country, the national minorities enjoyed the rights and freedoms that enabled them to preserve and promote ethnic and cultural specificity. This is a fundamental value to be respected and a permanent obligation both for Romania and European Union.

Keywords: national minority, discrimination, democracy, human rights, national identity.

Una dintre cele mai mari probleme, încă nerezolvată, a omenirii o constituie cea a identității naționale a grupurilor etnice minoritare. Odată cu apariția democrației ca valoare universală, în viața internațională, drepturile minorităților au devenit o problemă politică și socială controversată, fapt pentru care atitudinea oficială a statelor față de grupurile minoritare care fac parte din populația lor diferă de la recunoașterea constituțională a existenței minorităților, până la negarea completă a existenței lor.

Încheierea războiului rece a determinat, odată cu anii '90, nu doar accelerarea și extinderea procesului de integrare europeană, proces dublat la scară mondială de fenomenul globalizării, dar a permis și revitalizarea etnicității, evoluțiile ulterioare fiind marcate de redescoperirea și reafirmarea identității etnice. Acest proces a fost însă acompaniat, în unele cazuri, de apariția unor focare de conflict cu substrat etnic și religios, așa cum a fost cazul celor din spațiul ex-sovietic sau cel ex-iugoslav. Nici continentul african nu a fost lipsit de

confruntări etnice, exemplele Somaliei și Rwandei fiind reprezentative și prin faptul că au arătat limitele comunității internaționale în soluționarea unor astfel de probleme”¹.

Astăzi, ca o consecință a experiențelor istorice, interzicerea discriminării este stabilită în multe tratate internaționale și legislații naționale cu referire la drepturile omului. Cu toate acestea, discriminarea bazată pe rasă, culoare, etnie, la fel ca și religie, gen, orientare sexuală etc., este încă o încălcare esențială a drepturilor omului care se produce cel mai frecvent în întreaga lume.

Examinarea problematicei minorităților în dreptul intern al României, a drepturilor și libertăților persoanelor care fac parte din aceste minorități precum și a instituțiilor și normelor privind protecția identității acestora, presupune la prima vedere, dreptul la existența minorităților ca premisă pentru toate celelalte drepturi.

Dacă în ceea ce privește minoritățile religioase și exercitarea libertăților religioase, problema recunoașterii este mai puțin importantă, ca urmare a acceptării libertății de conștiință și de religie de către majoritatea statelor lumii, în ceea ce privește minoritățile etnice, lingvistice și culturale, sau aspectele etnice, lingvistice și culturale ale identităților, situația nu este aceeași.

Existența și recunoașterea unor asemenea minorități trebuie să se bazeze pe criterii obiective și să nu depindă de puterea discreționară a statului². În paralel cu evoluția reglementărilor privind minoritățile, s-a pus și problema de a ține cont de ce sunt, într-un anumit stat, grupurile etnice minoritare, pentru ca reglementările normative să fie aplicate pe deplin. Aceste probleme, deși aparent au bază normativă, atât în România, cât și în alte state, trezesc multe discuții și neacceptări din partea etniei majoritare care a constituit statul respectiv. Aceasta pentru că este evident că reafirmarea etnicității a influențat mediul de securitate internațională, fiind însoțit de noi cerințe față de presupusele grupuri hegemonice și opresive³.

1. Definierea termenilor: *minoritate națională* și *minoritate etnică*

Prin analiza normelor internaționale și definițiilor propuse de-a lungul timpului se poate formula următoarea definiție orientativă a minorităților naționale: *“Prin minoritate națională se înțelege orice grup bine definit de persoane care au cetățenia statului în care locuiesc, sunt în inferioritate numeric în raport cu populația care constituie majoritatea, între înțelesurile vechi, tradiționale și durabile cu acest stat, prezintă caracteristici etnice, culturale sau lingvistice*

¹ Corlățean, Titus – *Minoritățile naționale între protecție, discriminare și riscuri de securitate* – în volumul *“Exercitarea dreptului la nediscriminare și egalitate de șanse în societatea contemporană”* – NEDES 2011, Ed. Pro Universitaria, București, 2011, p. 15

² Simona G. Iliman, *Dreptul minorităților naționale la identitate etnică*, Chișinău, 2011, p. 157.

³ Corlățean, Titus – *Minoritățile naționale între protecție, discriminare și riscuri de securitate* – în volumul *“Exercitarea dreptului la nediscriminare și egalitate de șanse în societatea contemporană”* – NEDES 2011, Ed. Pro Universitaria, București, 2011, p. 15

distincte și sunt animate de voința de a păstra identitatea comună a membrilor și, deosebite fiind cultura, tradițiile și limba".⁴

În doctrina juridică nu a existat un interes deosebit pentru a delimita foarte exact noțiunile de *minoritate națională* și cea de *minoritate etnică*. C.L. Popescu face distincția între minoritățile naționale și minoritățile etnice "după cum există sau nu un alt stat decât acela în care trăiesc cetățenii aparținând respectivei minorități în care persoanele de aceeași origine națională constituie o majoritate. De exemplu, în România, maghiarii ori germanii sunt minoritate națională, în timp ce românii sunt minoritate etnică".⁵

Din punctul meu de vedere, elementul care face distincția între identitatea națională și cea etnică este cel al opțiunii. Identitatea națională este o opțiune; individul având dreptul să opteze pentru ea, pe când identitatea etnică este obținută prin naștere. Libertatea de opțiune în ceea ce privește identitatea națională poate fi afectată prin factori de presiune socială, psihică, morală, cu alte cuvinte, ea poate fi impusă prin forță, în schimb, identitatea etnică, indiferent de situație nu poate fi modificată.

2. Particularități ale minorităților naționale

Etnicitatea se concentrează mai mult asupra elementelor culturale deoarece membrii unui grup etnic împărtășesc o moștenire culturală comună care include originea națională, limba, religia, portul, temperamentul, preferințele culinare și un sentiment al unei moșteniri istorice comune. Caracteristicile etnice sunt învătate și transmise din generație în generație.

Psihologul Anthony Smith prezintă patru trăsături definitorii pentru minoritate, și anume: *identificabilitatea, puterea diferențială, tratamentul diferențial și peiorativ sau discriminarea, conștiința de sine a grupurilor minoritare*.

Calitatea de a fi identificabil este dată de trăsăturile fizice, culturale care stau la baza statutului minoritar, acestea nefiind fixe, ci variabile, putând chiar absenta.

Puterea diferențială se referă la ansele de realizare a minorităților: accesul la diferite funcții, educație, sănătate; de obicei grupurile minoritare ocupând poziții mai dezavantajoase. Discriminarea presupune tratarea inegală a minorității în raport cu unele trăsături cum ar fi apartenența etnică, religioasă, poziția socială. Termenul se referă la comportamentul unei grup majoritar față de o minoritate dominantă și implică prejudiciul adus unei persoane sau unui grup.

⁴ C. L. Popescu, *Considerații teoretice privind conceptul de drepturi colective ale minorităților naționale*, *Revista de drept public, Institutul de științe administrative*, nr.1, București, 1995, p.44.

⁵ C. L. Popescu, *op.cit.*, pp. 45-46.

Conștiința de sine a grupurilor minoritare se formează treptat, grupul percepend similaritățile pozitive lor, destinul comun. Prin conștiința de sine se afirmă identitatea personală care se răsfrânge asupra grupului.⁶

3. Recunoașterea și protecția minorităților naționale - condiție permanentă a statelor membre UE

3.1. *Protecția minorităților naționale în Uniunea Europeană*

Extinderea geografică a Europei a fost însoțită de o extindere paralelă a înțelegerii semnificației Uniunii; de la un acord eminent economic - spre o alianță politică bazată pe valori comune, UE și-a articulat din ce în ce mai mult aspirația de a reprezenta nu doar stabilitatea și prosperitatea, dar și valorile democratice, culminând cu adoptarea unor criterii politice explicite de admitere ca membru, la Consiliul de la Copenhaga în 1993, printre care și „respectarea și protecția minorităților”⁷. Consecință imediată a declarației de la Copenhaga a fost aceea că statele candidate li s-a cerut să demonstreze faptul că asigură protecția minorităților pentru a putea accede la UE. Aceasta a dus la o amănunțită considerare a situației minorităților vulnerabile din statele candidate și a declarat o intensă activitate a guvernelor acestor state, fiecare adoptând programe de îmbunătățire a situației minorităților sau de promovare a integrării acestora în societate.⁸

3.2. *Protecția minorităților naționale în România*

Reglementările exprese ale Constituției din România sunt suficiente pentru a garanta minorităților naționale dreptul la dezvoltare și identitate etnică, iar alte acte legislative vin să dezvolte normele constituționale; fapt pentru care România nu are o lege specială privind protecția minorităților naționale.

Prin reglementările sale, Legea Supremă în statul român recunoaște persoanele aparținând minorităților naționale și nu le consideră cetățeni de rang inferior și fixează dispoziția, precum că, statul are ca fundament unitatea poporului român și solidaritatea cetățenilor și; astfel:

- Art.4, alin.2 din Constituția României consacră principiul constituțional al nediscriminării, stabilind faptul că România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor și, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială.

- Art.6, alin.1 din Constituție consacră principiul constituțional potrivit căruia statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identităților lor etnice, culturale, lingvistice și religioase. Alin.2 al aceluiași articol fixează

⁶ Simona G. Iliman, *op.cit.*, pp. 65-66.

⁷ Simona G. Iliman, *op.cit.*, p. 113.

⁸ Programul de Monitorizare a Procesului de Aderare la UE: Protecția Minorităților, OSI, Budapesta, septembrie 2001, <http://www.eumap.org>.

dispoziția, precum și măsurile de protecție luate de stat pentru promovarea, dezvoltarea și exprimarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale trebuie să fie conforme cu principiile de legalitate și de nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români.⁹

4. Realizarea drepturilor minorităților naționale

4.1. Realizarea dreptului la autonomie culturală

Dreptul la propria cultură presupune recunoașterea ca atare a culturii minorităților naționale și garantarea condițiilor pentru manifestarea acestei culturi.¹⁰

Autonomia culturală trebuie să cuprindă toate domeniile care, sunt esențiale pentru promovarea, protecția și dezvoltarea identității grupurilor etnice, domenii semnificative, cum ar fi: cultura; învățământul; informarea, inclusiv radio și tv; utilizarea de însemne proprii; alte domenii utile promovării și exercitării drepturilor de protecție proprie necesare.¹¹

Drepturi lingvistice. Limba oficială este cea a autorităților publice, limba în care statul își exercită autoritatea. Acest fapt este determinat de necesitatea organizării unei administrații eficiente a treburilor publice de către autoritățile de stat, comunicarea având în acest sens un rol primordial. Cu toate acestea, Constituția României, stipulează în art. 6, recunoașterea și garantarea „persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la promovarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase”. Un indicator adecvat al promovării identității lingvistice¹² îl reprezintă vitalitatea lingvistică, și anume capacitatea unui grup de a-și promova caracteristicile lingvistice distinctive într-un mediu multilingv.

Dreptul la folosirea limbii materne în justiție. Folosirea limbii materne în justiție se referă la dreptul oricărei persoane care nu cunoaște limba oficială, de a beneficia gratuit de posibilitatea de a apela la un interpret în instanța de judecată. În acest sens, Art. 128 din Constituția României prevede că procedura judiciară se desfășoară în limba română, iar cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii organice.

⁹ Constituția României din 2003. Legea de revizuire a Constituția României nr. 429/2003, Monitorul Oficial al României, partea I, nr.758 din 29.10.2003.

¹⁰ I. Diaconu distinge următoarele drepturi culturale: dreptul la creativitate culturală, dreptul de acces la cultură, dreptul de participare la viaa culturală, dreptul de participare la progresul științific, dreptul la libertatea expresiei, în „*Minoritățile, identitate și egalitate*”, București, 1998, p.215.

¹¹ Simona Găliman, *op.cit.*, p.138.

¹² *Mădălina Tomescu, Liliana Trofin - Identity, Security And Privacy In The Information Society* în Contemporary Readings in Law and Social Justice 2(2), 2010, ISSN (printed): 1948-9137, Addleton Academic Publisher, New York, (cotație A), p. 307 - 312

Cet enii str ini i apatrizii care nu în eleg sau nu vorbesc limba român au dreptul de a lua cuno tin de toate actele i lucr rile dosarului, de a vorbi în instan i de a pune concluzii, prin interpret; în procesele penale acest drept este asigurat în mod gratuit.

Drepturile persoanelor apar inând minorit ilor na ionale în domeniul înv mântului. Analiza reglement rilor interna ionale privind drepturile persoanelor apar inând minorit ilor na ionale în domeniul înv mântului necesit abordarea a dou aspecte: primul se refer la garantarea de o manier general a dreptului la înv mânt f r discriminare pe baz de origine na ional i, în acest sens, Protocolul adi ional din anul 1952 la Conven ia European a Drepturilor Omului prevede în art. 2 c nim nui nu i se poate refuza dreptul la instruire ¹³; al doilea aspect instituie ap rarea drepturilor specifice ale persoanelor apar inând minorit ilor na ionale.

Cu privire la al doilea aspect Art. 8(2) din Recomandarea 1201 privind Protocolul adi ional la Conven ia European pentru Ap rarea Drepturilor Omului recunoa te dreptul persoanelor apar inând minorit ilor na ionale de a *înfiin a i conduce propriile lor coli i institu ii de educa ie i preg tire în cadrul sistemului legal al statului.*¹⁴

4.2. Realizarea dreptului la autonomie teritorial-administrativ .

Prin autonomia teritorial se în eleg un statut special acordat unei zone teritoriale care permite locuitorilor acesteia sa- i rezolve singuri problemele proprii prin legisla ie, i administrare proprie. Acest lucru nu implic preten ii l suveranitate, iar caracteristicile autonome trebuie delimitate exact în legisla ia statului respectiv.

În principiu, autonomia teritorial trebuie s cuprind domeniile de autoritate necesare pentru rezolvarea problemelor proprii conform p rerii grupurilor etnice respective, cum ar fi: folosirea de însemne proprii, dreptul de a i spune cuvântul la reglementarea problemelor de interes local, înv mântul în func ie de valorile i necesit ile grupului etnic respectiv, institu iile i programele culturale, r tec ia social i ocrotirea s n t ii, ile de transport .a.

Scopul autonomiei este:

- s protejeze un grup etnic contra deciziilor m j rit ii
- s asigure libert ile de baz i drepturile omului pentru minorit i.

¹³ Protocolul adi ional adoptat de Congresul Uniunii Federale a Comunit ilor Etnice Europene (UFCEE) la Gdansk la 12 mai 1994.

¹⁴ În aceea i Recomandare se prevede *dreptul de a înv a limba matern în colile de stat, modalit ile prin care aceasta se realizeaz inând cont de criteriul cantitativ bazat pe localizarea geografic a minorit ilor i pe dreptul minorit ilor de a- i deschide propriile coli.* Aceste drepturi nu îl includ i pe acela de a primi educa ie exclusiv în limba matern în coli de stat, dar nici nu îl exclud.

5. Minoritățile naționale din România

În România există peste 20 minorități, care au tradiții de comunități de români au tradiții culturale, lingvistice și religioase specifice. Regiunile cu cea mai mare diversitate etnică din România sunt Transilvania, Banatul, Bucovina și Dobrogea.

Minoritățile etnice au reprezentat întotdeauna un procent semnificativ din populația României. În anul 1930, populația României Mari era puțin peste 18 milioane de locuitori. Românii reprezentau 73% după limba maternă și 71,9% după etnie, din populația totală.¹⁵

În general, cu unele excepții tragice, precum perioada de robie a țiganilor, masacrarea a numeroși evrei și țigani în anii '40, politicile de deznaționalizare a maghiarilor sau cele de favorizare a plecării din țară a germanilor și evreilor în timpul regimului comunist, minoritățile etnice s-au bucurat în România modernă de drepturi și libertăți care le-au permis să-și conserve și promoveze specificul etnic sau cultural.

5.1. Minoritatea etnică maghiară. Maghiarii sunt cea mai numeroasă minoritate națională din România, în număr de cca. 1,5 milioane oameni (6,6%) și trăiesc preponderant în Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș, Moldova (Județul Bacău).

5.2. Minoritatea etnică rromă. Rromii din România constituie unul dintre grupurile etnice minoritare cele mai mari din stat. Conform recensământului din 2002 acestia numără 535.140 de persoane sau 2,5% din totalul populației, fiind al doilea grup etnic minoritar din România după cel maghiar și concentrați cu precizie în Transilvania, Crișana, Muntenia și Oltenia.

5.3. Minoritatea etnică germană. Germanii din România nu constituie un grup compact și unitar, deoarece, de-a lungul timpului, ei au venit din mai multe zone ale Europei fără a avea legături, foarte strânse unii cu alții și vorbind dialecte diferite ale limbii germane.

Aproximativ 3/4 din germani se concentrează într-un număr de 6 județe situate în Banat și Transilvania: Timiș (2,1% din populație), Caraș – Severin (1,8%), Satu Mare (1,7%), Sibiu (1,6%), Arad (1,1%), Brașov (0,8%).

În consecință, putem afirma faptul că identitatea etnică este un proces de identificare prin care fiecare individ se dezvoltă după modelul grupului etnic și în funcție de interesele și standardele acestuia. Cea mai puternică caracteristică a grupului etnic este sentimentul identității etnice cu o tradiție culturală comună, cu limbă, obiceiuri și religie proprii. În comparație cu grupurile dominante, minoritățile diferă în funcție de: mărimea lor relativă; caracteristicile lor distincte; scopurile lor; obstacolele pe care grupul dominant le pune în calea realizării acestora.

¹⁵ Simona G. Ilman, *Grupurile minoritare în România, Studii juridice universitare*, Nr.3-4, Anul, 1/2009, p. 265.

Statul, prin reglementări legislative este obligat să creeze condiții pentru: pstrarea, afirmarea și dezvoltarea identității etnice, culturale, religioase și lingvistice prin politici afirmative; combaterea discriminării și promovarea toleranței; încurajarea dialogului interetnic precum și eliminarea oricărui formă de antisemitism, ovinism și extremism;

Pentru Uniunea Europeană, respectarea și protecția minorităților reprezintă o valoare fundamentală și o obligație permanentă a statelor membre care trebuie garantată inclusiv prin adoptarea de prevederi legale explicite în acest sens la nivelul instituțiilor Europene.

Este necesară o abordare comprehensivă a protecției minorităților naționale – care se concentrează atât pe prevenirea discriminării cât și grija pentru drepturile persoanelor aparținând acestora – ceea ce constituie una dintre obligațiile permanente și principale ale statelor membre UE.

Bibliografie

- Simona Gliman, *Dreptul minorităților naționale la identitate etnică*, Chișinău, 2011.
- C. L. Popescu, *Considerații teoretice privind conceptul de drepturi colective ale minorităților naționale*, *Revista de drept public, Institutul de Științe Administrative*, nr.1, București, 1995.
- Ion Diaconu, *Minoritățile, identitate și egalitate*, București, 1998.
- Mihai Achim, *Antropologia culturală*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002.
- Constituția României din 2003. Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, Monitorul Oficial al României, partea I, nr.758 din 29.10.2003.
- Simona Gliman, *Grupurile minoritare în România Studii juridice universitare*, Nr.3, Anul 2009.
- Adrian Năstase, *Drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale*, vol. 1-4, București, 1998.
- Cristian Ionescu, *Instituții politice și drept constituțional*, Ed. Juridică, București, 2004, p.442.
- Corlățean, Titus – *Minoritățile naționale între protecție, discriminare și riscuri de securitate – în volumul "Exercitarea dreptului la nediscriminare și egalitate de șanse în societatea contemporană"* – NEDES 2011, Ed. Pro Universitaria, București, 2011, p. 15
- *Mădălina Tomescu, Liliana Trofin - Identity, Security And Privacy In The Information Society* în *Contemporary Readings in Law and Social Justice* 2(2), 2010, ISSN (printed): 1948-9137, Addleton Academic Publisher, New York, (cotație A), p. 307 - 312